בעזהשי"ת

במדרש (הובא בדרשות חתם סופר עמוד סד) הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים, זה נר חנוכה שעל הפתח. והוא פלאי.

ואפשר לומר על פי דברי **הבנין אריאל** שכתב לפרש מה דאיתא במדרש רבה (רות ה' ו') **אלו היה ראובן יודע שהקדוש ברוך הוא מכתיב עליו** (בראשית לז) **וישמע ראובן ויצילהו מידם, בכתפו היה מוליכו אצל אביו**, והוא תמוה, וכתב לפרש עפי"מ שכתב רש"י ויבא יוסף את דבתם רעה, שהיו מזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, והנה יפלא הדבר על יוסף הצדיק האיך יתכן להוציא לעז על אחיו, ואם אמת נכון הדבר הזה, יפלא על בני יעקב שהיו צדיקים יסודי עולם, האיך יוציאו שם רע על אחיהם שהיו שבטי ישראל לקרותן עבדים.

וכתב די"ל דכולם עשו כהוגן ובהא קמיפלגי, יוסף ס"ל שיש להם דין ישראל לכל דבר, וישראל אסור לישא שפחה, אלא ודאי שיחרר אותן יעקב תחלה ואח"כ נשא אותן כדין ישראל, וא"כ בניהם יש להם דין ישראל, לכן דיבר על אחיו שמזלזלין בכבודן לקרותם עבדים, ואחי יוסף ס"ל לפי שהי' קודם מתן תורה עדיין יש להם דין בני נח, ויעקב נשאן בהיותן עדיין שפחות, ותולדותיהן כיוצא בהן, לכן קראו אותם עבדים, ובזה היו חלוקין יוסף ואחיו. והנה ראובן הי' ספק אצלו הדין עם מי, ולכן לא רצה למסור נפשו על יוסף, כי אמר פן הצדק עמם ויש להם דין בני נח, ובדין חייב יוסף מיתה, לפי שדבר לשון הרע על אחיו,

וידוע דברי חז"ל (קידושין מ' ע"א) **מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה** ולא מחשבה רעה, וזהו דוקא בבני ישראל, אבל בבני נח מצרפין מחשבה רעה למעשה ולא מחשבה טובה, (כדאיתא בתוס' קדושין דף לט ע"ב), ולפ"ז ממה שכתוב התורה ויישמע ראובן ויצילהו מידם, מוכח שיש להם דין ישראל, כי באמת לא הציל ראובן את יוסף, אלא ודאי משום שיש להם דין ישראל ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, והנה אם כן בודאי יעקב אבינו לא נשא בלהה וזלפה בעודן שפחות, כי אם שיחררן מתחלה, ולפי"ז לא חטא יוסף במה שדבר עליהם שמזלזלין בבניהם לקרותן עבדים, כי באמת לא היו עבדים מעולם. וזהו פי' המדרש, **אלו הי' יודע ראובן יודע שהתורה יכתוב עליו 'ויצילהו מידם'**, אע"פ שעדיין לא הוצל אותו במעשה, א"כ מוכח שיש להם דין ישראל, ואז הדין עם יוסף שלא היו ראשאים אחיו לקרותן עבדים, לכן **על כתפו הי' מוליכו אצל אביו** להצילו, אבל כיון שהי' מסתפק אם הדין עם יוסף או עם אחיו לכן לא הצילו בפועל. ע"כ דבריו הנחמדים.

והנה ידוע מאמר מהרה"ק **הרבי ר' זושא** זי"ע, לפרש הא דאמרו ז"ל (קידושין מ' ע"א) **מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה**, דלכאורה קשה לשון מצרפ"ה, ופירוש כי שלימות המצוה תלויה בעובדא ורעותא במעשה ומחשבה, אך אם אחד מישראל חשב מחשבה טובה ולא בא לידי גמר מעשה והשני עשה מעשה המצוה בלא מחשבה רצויה, הקב"ה בחסדו מצרף מחשבת האחד למעשה השני, ומצירוף שניהם נעשה המצוה בשלימות, וזהו פירוש **מחשבה טובה הקב"ה מצרפ"ה למעשה**. עכדה"ק.

וכתב רבינו ז"ל **בברך משה** (חנוכה מאמר ריח דודאים א') כי בחינה זו מצינו גם בנר חנוכה, דאיתא בגמרא (שבת כג ע"א) אמר רב יהודה יום ראשון הרואה מברך שתים והמדליק מברך שלש, וי"ל בביאור הענין כי הרואה נר חנוכה יש לו מחשבה טובה והשתוקקות רבה להדליק נר חנוכה, אבל אינו יכול להדליק בפועל המעשה בהיותו הולך בדרך או יושב בספינה, ולעומת זה המדליק אף על פי שמקיים המצוה בפועל, יתכן שלא היתה מחשבתו שלימה ורצויה בקיום המצוה, ולכן תקנו חכמים ברכה לרואה, כדי שיצטרף מעשה של זה למחשבה של זה, ובצירוף שניהם תתקיים המצוה בשלימות, וכתב עוד שיתכן לומר דמהאי טעמא גופא תקנו חכמים להדליק נר חנוכה אצל הפתח מבחוץ, כדי שזה האיש שאינו יכול להדליק בפועל, יוכל לראות הנרות של חבירו המדליק במעשה, ותתצרף המחשבה למעשה, עיי"ש דבריו הנעימים.

ויש להוסיף נופך בזה, כי ידוע מה דאיתא **במגילת תענית** (סוף פ"ב) **בימי מלכות יון גזרו על ישראל להיות כותבין על קרן השור שאין להם חלק באלקי ישרא"ל**, ויש לומר שלכן תקנו חז"ל להדליק נר חנוכה אצל הפתח מבחוץ, כדי לצרף מחשבת הרואה עם מעשה המדליק, ולפי מה שכתבנו לעיל הנה רק אצל ישראל אומרים מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה,ולא באומה"ע, אם כן ממה שאנו מדליקין אצל הפתח מבחוץ, אנו מכריזין בחוצות כי יש לנו חלק באלקי ישרא,ל, לכן תקנו חז"ל להדליק דוקא אצל הפתח מבחוץ.

ובזה יובן המדרש שהתחלנו בה, **הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל את יוסף**, ואע"ג שלא הציל בפועל, מ"מ הקב"ה מצרפה למעשה, ומוכח מזה שיש ליעקב ובניו דין ישראל, **ועל פתחינו כל מגדים, זה נר חנוכה שאצל הפתח**, שלכן מדליקין אצל הפתח מבחוץ, להורות אשר הקב"ה מצרף המחשבה טובה למעשה, ובזה אנו מכריזין כי יש לנו חלק באלקי ישרא"ל, והבן.

❖ ❖ ❖

במדרש רבה, הובא ברש"י בפרשתן, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוה גם בעוה"ז.

ולכאורה מה שצדיקים מבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, אינו אלא משום שיוכלו לעבוד את השי"ת ולעסוק בתורה, ויש מפרשים שכוונת רש"י בניחותא, שהצדיקים מבקשים לישב בשלוה, והקב"ה מסכים על ידם ואומר כי לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא יש להם לישב בשלוה גם בעוה"ז.

ויש לומר דהנה איתא (יבמות צו ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהלים סא ה) אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר, וכתב בספה"ק בני יששכר (חדשי כסלו טבת מאמר ב' אות נ') לפרש מאמרם ז"ל, כי כל מה שהאדם מרבה ללמוד תורה בעולם הזה אזי יתרבה שכרו לעולם הבא, ונקרא הולך, אבל בצאתו מן העולם הזה אין לו עוד קווי שיתרבה שכרו יותר, והרי הוא בבחינת עומד, והנה כשאומרים שמועה מפיו, נמצא הגוף לומד ממש בדיבור בעוה"ז ונתעלה רוחו ונשמתו בגן עדן, והרי הוא בבחינת הולך גם בעוה"ב, וזהו שהתפלל דוד, אגורה באהלך עולמים, בשתי עולמות בין בעוה"ז ובין בעוה"ב. עכדה"ק.

ועל פי זה יש לפרש דברי המדרש, **ביקש יעקב לישב בשלוה**, שצדיקים לא דיין מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים גם לאחר מיתתן לחיות בעוה"ז, כמו שהתפלל דוד, אגורה באהלך עולמי"ם, ויעקב הי' מתיירא כשבניו ישבו בארץ מצרים, לא יוכלו לעבוד את ה' וללמוד תורתו, ולא יהי' לו חיות בעוה"ז, אבל **קפץ עליו רוגזו של יוסף**, דהיינו שהמסבב כל הסיבות, הסיב שיוסף ירד למצרים, ויוסף הצדיק הכין וקידש את המקום מלפני שירדו ישראל למצרים, ועי"ז יכלו ישראל לעמוד במצרים בקדושתן, ויעקב אבינו לא מת כי הי' לו חיות גם לאחר מותו, על ידי שבני ישראל התחזקו ועבדו את ה' וחזרו תורתו גם בעת שיעבודם במצרים. והבן.

ויש ללמוד מכאן כי כשאנו חוגרים ולומדים דברי תורתן של רבותינו הקדושים נ"ע, אנו שפתותיהם דובבות בקבר, ומ"מ הם חיים אתנו כמ"ש בגמ' וכבכות נעבה בניאות עולם ל"ג ב"ב.